

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความ เป็นมาของปัญหา

การศึกษา เป็น เครื่องมือสำคัญของสังคม ในการพัฒนามนุษย์ให้ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีคุณธรรมอันจะช่วยให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม และสามารถประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของตน อันจะช่วยให้บุคคล สามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างปกติสุข และมีประสิทธิภาพทางอาชีพการงาน จึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษามีบทบาทในการช่วย เตรียมกำลังคนหรือกำลังแรงงาน ให้สอดคล้องกับงานในสาขาต่าง ๆ ตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ ดังนั้นการศึกษาจึง เปรียบ เสมือนตัวการในการถ่ายทอด ประสบการณ์ ตลอดจนมรดกทางปัญญาและทางวัฒนธรรมสู่คนในรุ่นหลัง ทำหน้าที่ในการปลูกฝัง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการ เมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ตามความประสงค์ของสังคมนั้น ๆ ซึ่ง เป็นการ เตรียมพล เมืองดีให้แก่ประเทศชาติและโลก

รัฐบาลได้ เห็นความสำคัญของการศึกษาว่า เป็น เครื่องมือสำคัญของสังคม เพื่อทำให้มนุษย์ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ จึงได้กำหนด นโยบายของการศึกษาในแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2520 ไว้ว่า

..."การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้าง เสริมคุณภาพ ของพล เมือง ให้สามารถดำรงชีวิต และทำประโยชน์แก่สังคมโดยการศึกษาเพื่อสร้าง เสริม ความอยู่รอดปลอดภัยและความมั่นคงและความผาสุกร่วมกัน ในสังคมไทย เป็นประการสำคัญ"

...

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา นับ เป็นการศึกษามีความสำคัญ เพราะเป็นการเตรียม ให้เยาวชนของชาติในช่วงอายุ 12 - 18 ปี เป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสามารถที่จะพัฒนา ประเทศต่อไป เยาวชนในวัยดังกล่าวถือได้ว่าเป็นวัยที่กำลัง เจริญเติบโต และเปลี่ยนแปลงจาก วัย เด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ และยังเป็นวัยที่กำลังจะ เข้าสู่ตลาดแรงงานของประเทศอีกด้วย ดังนั้น

การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจึงจำเป็นต้องให้ความรู้และประสบการณ์ทางด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นได้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการฝึกปฏิบัติให้เกิดความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความขยันอดทนทั้งทางร่างกายและจิตใจ และประพฤติดคนจนเกิดเป็นนิสัยและความเคยชินในการปฏิบัติงานอาชีพของแต่ละบุคคล ตลอดจนสามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จึงได้บรรจุเนื้อหาวิชาทั้งสาขาวิชาการ และวิชาชีพไว้ให้นักเรียนได้ศึกษา และในบรรดาสาขานี้ วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นวิชาที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาชาติ ในด้านการเตรียมพลเมืองที่มีคุณภาพอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาที่ระบุไว้ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 63) ดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข
2. เพื่อให้มีความรักชาติ มีความสามัคคีในชาติ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ในผลงานอันดี เด่นของคนไทย รู้จักอำรงรักษาไว้ซึ่ง เอกราชและรู้จักรักษาแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณีอัน เป็นเอกลักษณ์ที่ดงามของชาติ
3. เพื่อเสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมประจำใจและมีคุณสมบัติต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมไทย
4. เพื่อเสริมสร้างให้มีความรู้และความ เข้าใจพื้นฐานในการพัฒนาสร้างสรรค์และแก้ปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี โดยอาศัยคุณธรรมและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นปัจจัยสำคัญ
5. เพื่อเสริมสร้างบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศและในประชาคมของโลก
6. เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน ตลอดจนเห็นคุณค่า มีความรับผิดชอบ รวมทั้งให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นสำคัญ

นักการศึกษาทั้งของต่างประเทศและประเทศไทยต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ เนื่องจาก เป็นวิชาที่มีบทบาทต่อการพัฒนาความคิด เจตคติ ค่านิยม และช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างเหมาะสมดังที่นักการศึกษาด้านสังคมศึกษาหลายท่าน เช่น เอดวิน เฟนตัน (Edwin Fenton 1967: 1) กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา คือ การเตรียมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี สอนนักเรียนให้รู้จักที่จะคิด มีทักษะการสืบสอบระหว่างสิ่งที่ เป็นจริงและข้อเท็จจริง ตลอดจน กระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการตัดสินใจอย่างฉลาดและมีเหตุผล เพื่อปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมใหม่ในอนาคต เลียวนาร์ด เอส เคนเวิร์ธ (Leonard S. Kenworthy 1962: 3) เน้นถึงคุณค่าของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่ช่วยให้เด็กมีความเข้าใจถึงมนุษย์ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ของมนุษยชาติอื่น ๆ โดยคาดหวังให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม นอกจากนี้ เจมส์ เอ แบงก์ และแอมโบรส เอ แครก (James A. Banks and Ambrose A. Clegg 1977: 1) อธิบายถึง วัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาว่า คือการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนและสอนให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาสังคม โดยผ่านกิจกรรมทางสังคมที่มีหลักการและเหตุผล รวมทั้งจอห์น จาโรลิเมค (John Jarolimек 1977: 6) ก็ยังมีความคิดเห็นสอดคล้องกับนักการศึกษาคนอื่น ๆ ที่ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ ค่านิยม และทักษะของความเป็นพลเมืองดี ซึ่งเป็นการช่วยให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณค่า มีความคิด และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม วัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษานี้จึงมักจะสอดแทรกอยู่ในวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรทุกระดับ และการให้การศึกษแก่เยาวชนก็คือ การช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีความสำนึกในด้านความคิด ความรู้ และการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติโดยส่วนรวม ดังที่ ททัยตันหยง (2525: 25 - 26) ได้สรุปคุณค่าของวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ชีวิตในทางสร้างสรรค์ซึ่งผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ปรับตัวเข้ากับภาวะของสังคมได้เป็นอย่างดี
2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจสังคมมนุษย์ ซึ่งมีองค์กรและระบบความสัมพันธ์ซับซ้อน การมีความเข้าใจสังคมย่อมก่อให้เกิดความร่วมมือกัน เพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี
3. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงบทบาทและรับภาระหน้าที่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รวมทั้งการ เคารพระ เบียบและกฎ เกณฑ์ของสังคม

4. ช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจทัศนคติทางสังคม (Social Norm) และสามารถปฏิบัติ ตามทัศนคตินั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ช่วยให้ผู้เรียนได้ เกิดแนวคิด ทักษะคิดและหลักการที่จะแก้ปัญหาสังคมด้วยหลัก แห่งปัญญาและหลัก เหตุผล
6. ช่วยให้ผู้เรียน เกิดทัศนคติ และทักษะนิสัยที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิถีทางแห่งหลัก ประชาธิปไตย อันหมายรวมถึง การเคารพในความเป็น เพื่อนมนุษย์ซึ่งกันและกัน การเอื้อเพื่อ เกื้อกูลกันด้วย เมตตาธรรม และการใช้ปัญญาและเหตุผล เป็น เครื่องแก้ปัญหาตัดสินใจในกิจกรรม ต่าง ๆ โดยอาศัยคุณธรรม เป็นที่ตั้ง

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลดังกล่าวแล้ว หอจะสรุปได้ว่า วิชาสังคมศึกษานั้นมี เป้าหมาย เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้ เรียนให้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้น เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่จัดไว้ใน หลักสูตร นอกจากจะเป็นความรู้ทางด้าน เรื่องราวที่เกี่ยวกับสังคมแล้ว การจัดประสบการณ์และ การฝึกฝนทักษะ ก็ เป็นประสบการณ์อีกด้านหนึ่งที่ครูพึงจะได้จัดให้แก่ัก เรียน ทั้งนี้ เพราะการเรียน การสอนในปัจจุบันนั้น การนำความรู้มาถ่ายทอดให้แก่ัก เรียน และกำหนดให้นัก เรียน เป็นผู้รับ เพียงฝ่าย เดียวนั้น ไม่ เป็นการ เพียงพอ ซึ่งใน เรื่องนี้ พินุลศรี วาสนสมสิทธิ์ (2526 : 51 - 81) ได้เสนอแนะว่า การสอนสังคมศึกษาควร เน้นที่ความสำคัญของวิธีศึกษา การแสวงหาความรู้ วิธีค้นคว้า การใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมี เหตุผล ควร เน้นความ สำคัญของการนำไป ใช้ในชีวิตประจำวัน การแสวงหาความรู้ อย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ เพราะ ความ เจริญทาง เทคโนโลยีทำให้นัก เรียนสามารถหาความรู้ด้วยตนเองได้จากแหล่ง วิชาการต่าง ๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม สื่อมวลชนทุกชนิด ต่าง เป็นแหล่งความรู้ที่เสนอความรู้และแนวคิด ทั้งใน เชิงบวกและ เชิงลบได้อย่างไม่จำกัดขอบ เขต ต่างจากการถ่ายทอดความรู้ ในห้องเรียนซึ่ง ถูกจำกัดด้วย เวลา ด้วย เหตุผลดังกล่าวการสอนสังคมศึกษาที่มีสมรรถภาพในปัจจุบันจึง เน้น ความสำคัญที่การพัฒนาทักษะมากกว่าการให้ความรู้เพียงประการ เดียว ความรู้ซึ่ง เคยเป็นจุดหมาย ปลายทางของการสอนได้ เปลี่ยนบทบาทมา เป็น เครื่องมือที่ช่วย ให้การสอนบรรลุจุดหมายปลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2533 : 1) ที่ได้กล่าวถึงจุด เน้นของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรจะต้องจัดการเรียนการสอนโดย เน้น กระบวนการและการปฏิบัติ ฉะนั้น หน้าที่หลักของหลักสูตรก็คือ การให้ เครื่องมือ เพื่อเป็น เครื่อง

รับความรู้ แสวงหาความรู้ และวิธีการที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน จึงควรใช้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นสื่อให้นักเรียนได้พัฒนาสติปัญญาให้เจริญ กอปรกัน ให้รู้จักคิดอย่างมีกระบวนการ ฉะนั้นครูไม่ควร เน้นตัวเนื้อหาหรือข้อมูล เป็นสำคัญ แต่ควรมุ่ง เน้นที่จะปลูกฝังวิธีการที่จะทำให้นักเรียน เข้าใจหลักการของ เนื้อหาและวิเคราะห์ เนื้อหาต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปสืบเนื่องที่จะเกิดและการนำไปใช้ใน เรื่องการนำความรู้ไปใช้นั้น

นอกจากนี้ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2533: 19) ก็ได้กำหนดหลักการและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนไว้ข้อหนึ่งว่า ให้หลักสูตรเป็นตัวนำ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มุ่ง เน้นทักษะ กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งทักษะกระบวนการที่นักเรียนทุกชั้นทุกระดับควรมีติดตัวจน เป็นนิสัย มี 9 ประการดังนี้คือ

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภูมิใจ

จะเห็นได้ว่า ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นี้ ได้เน้นถึงทักษะกระบวนการ เป็นสำคัญ ในการพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษานี้ ได้มีนักการศึกษาทั้งของต่างประเทศและ ประเทศไทยหลายท่าน เช่น จอห์น จาโรลิเมค (John Jarolimek 1967: 283) แจค อาร์ แฟรงเคิล (Jack R. Fracnkel 1980: 137) เจมส์ ไฮ (James High 1967: 110 - 112) ทิบูลศรี วาสนสมลิตี (2526: 55 - 56) และ นาดยา ภัทรแสงไทย 2525: 198 - 199) ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ทักษะที่สำคัญที่ครูพึงจะต้องพัฒนาให้แก่แก่นักเรียนนั้น พอดีสรุปได้ดังนี้คือ

1. ทักษะทางวิชาการ (Academic Skills) ซึ่งได้แก่ ทักษะในการเรียน และ ทักษะในการคิด ทักษะในการเรียนประกอบด้วย ทักษะในการอ่าน การตีความ การสรุปข้อสังเขป การอ่านและตีความแผนที่ กราฟ การสร้างแผนภูมิ การใช้วัสดุอ้างอิงและแหล่งความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถในการแสวงหาความรู้ สำหรับทักษะในการคิดนั้น ประกอบด้วย ทักษะ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดตัดสินใจ

2. ทักษะทางสังคม (Social Skills) ซึ่งได้แก่ ทักษะในการทำงานกลุ่ม ทักษะ ในการดำเนินชีวิตในสังคม

นอกจากนี้ พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์ (2526: 64) ยังได้กล่าวว่า ทักษะในวิชา สังคมศึกษานั้น ครูควรสอนสอดแทรกในทุกบทเรียน ทุกโอกาส และควรกำหนดวัตถุประสงค์ให้ แน่ชัดว่าจะฝึกทักษะใด ก็จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น

จะ เห็นได้ว่า ทักษะในวิชาสังคมศึกษานั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่นักเรียนจะต้อง ได้รับการพัฒนาเพราะทักษะ เหล่านี้จะเป็น เครื่องมือในการ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยเฉพาะทักษะ ในการแสวงหาความรู้ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นมากในสังคมที่มีการ เคลื่อนไหวและ เปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา กอปรกับลักษณะ เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่มีขอบข่ายกว้างขวาง ซึ่งในเรื่องนี้ โจนาธาน ซี แมคเลนดอน (Jonathan C. Melendon 1960: 4) ได้อธิบายถึงลักษณะ ของวิชาสังคมศึกษาว่า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยมี รากฐาน เนื้อหาวิชาและวิธีการมาจากสังคมศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ จิตวิทยาสังคม ปรัชญา สังคมวิทยา มนุษยวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และกฎหมาย จึงมี ขอบข่ายที่ครอบคลุมไปถึงสาขาวิชาอื่น ๆ จากลักษณะวิชาดังกล่าวจะ เห็นว่า การเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาค่อนข้างจะเป็นนามธรรม หากผู้เรียนไม่มีทักษะในวิชาสังคมศึกษาแล้ว ก็ค่อนข้าง จะยากที่จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาได้

และจากการตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา (กรมวิชาการ 2530: 30) ปรากฏว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวนไม่น้อยที่มีสัมฤทธิ์ผลในการ เรียนวิชาสังคมศึกษาใน ระดับต่ำหรือด้อยสัมฤทธิ์ผลในการ เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากการตรวจสอบคุณภาพทาง การศึกษา เมื่อวันที่ 28 - 29 มกราคม 2530 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความคิดในวิชา สังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการสอบปรากฏว่า

ค่าเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ 13,610 คิดเป็นร้อยละ 45.37 ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม และเมื่อพิจารณากันในแต่ละเขตการศึกษา พบว่าเขตการศึกษา 2 ซึ่งประกอบไปด้วยโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 12,320 ซึ่งเป็นเขตการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำกว่าเขตการศึกษาอื่น ๆ รวมทั้งกรุงเทพมหานคร (กรมวิชาการ: 153) ซึ่งการที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษาค่านี้ ครู-อาจารย์ในเขตการศึกษา 2 ได้ตั้งข้อสังเกตว่า อาจเป็นเพราะนักเรียนยังขาดทักษะในวิชาสังคมศึกษา และในขณะเดียวกันการพัฒนาทักษะในวิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียนของครูสังคมศึกษาก็ยังเป็นปัญหาอยู่มาก ซึ่งจากงานวิจัยของ จันทิมา ประเสริฐสม (2527: 80) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการสอนทักษะแผนที่ของครูสังคมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า การสอนทักษะการอ่าน การตีความ การเขียนและการใช้แผนที่ของครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด และมากตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษา รวมทั้งปัญหาของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้ เพื่อจะได้ นำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาเป็นแนวทางให้ครูสังคมศึกษาได้แก้ไขปัญหา และปรับปรุงการสอนทักษะวิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและ เปรียบเทียบสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 2 ระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ทั้งด้านทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและ เปรียบเทียบปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 2 ระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ทั้งด้านทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคม

สมมติฐานการวิจัย

นักจิตวิทยาสังคมและนักการศึกษาชื่อ มูซา เฟอร์ เชอร์รีฟ และแคโรลีน คัมบลิว เชอร์รีฟ (Muzafer Sherif and Carolyn W. Sherif 1965: 35 - 37) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากประสบการณ์และการตีความหมาย ประสบการณ์ของบุคคลนั้น โดยนัยนี้พฤติกรรมในการสอนของครูจึงย่อม เป็นผลมาจากประสบการณ์ของครูแต่ละคน ครูซึ่งมีประสบการณ์แตกต่างกันย่อมมีความแตกต่างกันในการแสดงออกทางพฤติกรรม การสอน และครูแต่ละคนย่อมมีการรับรู้ (Perception) เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนที่ตนประสบในลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันของครูแต่ละคน และ เนื่องมาจากการตีความหรือการประเมินค่าประสบการณ์เหล่านั้นมีความแตกต่างกันด้วย จึงสรุปได้ว่า ประสบการณ์และการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กัน เพื่อนำหลักความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์และพฤติกรรมของบุคคลมา เชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาของครูสังคมศึกษามีข้อพิจารณาได้ ดังนี้

1. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาย่อมมีความคิด เห็น เกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันไป เนื่องมาจากความแตกต่างกันในประสบการณ์ของครูแต่ละคนที่ได้รับประสบการณ์นั้น
2. ประสบการณ์ย่อมมีผลกระทบต่อความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษา ซึ่งประสบการณ์นั้นเกิดจากปัจจัยด้านการสอน ที่ทางการศึกษาพบว่า ครูที่ขาดประสบการณ์ในการสอนหรือครูที่จบการศึกษาใหม่ย่อมประสบปัญหาในการสอน และได้รับความช่วยเหลือจากครูที่เลี้ยงหรือให้การนิเทศมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอน ส่วนในด้านการสอนระหว่างครูที่ขาดประสบการณ์การสอนกับครูที่มีประสบการณ์การสอนย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกันด้วย (Mckean and Mill 1964: 85)

และจากงานวิจัยของไพรวัลย์ พิทักษ์สาลี (2522: 61) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลในการสอนกับภูมิหลังของครู พบว่า อายุ ประสบการณ์ (จำนวนปี) ที่ทำการสอนและความรักในอาชีพครู มีความสัมพันธ์กับผลประเมินประสิทธิผลการสอน โดยครูประเมินตนเองอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และ จันทิมา ประเสริฐสม (2527: 66)

ก็ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาการสอนทักษะแผนที่ของครูสังคมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการสอนทักษะแผนที่ด้านการตีความแผนที่ มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังของครูสังคมศึกษาด้าน ประสบการณ์การสอนแผนที่

จากข้อพิจารณาดังกล่าวนี ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ว่า "ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน จะมีความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพการจัดการจัดการเรียนการสอนและปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกัน"

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา เฉพาะสภาพการจัดการเรียนการสอนและปัญหาของครูสังคมศึกษา ในการพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 2 ใน 2 ด้านต่อไปนี้คือ

1. ด้านทักษะทางวิชาการ ประกอบด้วย

1.1 ทักษะในการเรียน

1.2 ทักษะในการคิด

2. ด้านทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

2.1 ทักษะทางกระบวนการกลุ่ม

2.2 ทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 2 ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัดด้วยกันคือ ยะลา บัตตานี นราธิวาส และสตูล ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 205 คน (จากแฟ้มทะเบียนโรงเรียนของเขตการศึกษา 2 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2532)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง ลักษณะของการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งในงานวิจัยนี้คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะ วิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของครูสังคมศึกษา

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้นของครูสังคมศึกษา ไม่บรรลุผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การพัฒนาทักษะในวิชาสังคมศึกษา หมายถึง การเสริมสร้างหรือปรับปรุงความสามารถของนักเรียนทั้งทางด้านวิชาการและด้านสังคมให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ทักษะทางวิชาการ ประกอบด้วย ทักษะในการเรียน ได้แก่ความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และรวบรวมความรู้ ความสามารถในการเรียบเรียงและประเมินความรู้ ความสามารถในการฟังและอ่าน ความสามารถในการสื่อความหมายด้วยการพูดและเขียน ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ความสามารถในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเวลา และลำดับเหตุการณ์ และความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ และทักษะในการคิด ได้แก่ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสามารถในการตัดสินใจ

2. ทักษะทางสังคม ประกอบด้วย ทักษะทางกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ ความสามารถในการทำงานกลุ่ม ความสามารถในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม และทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่าง ๆ

ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน หมายถึง ครูสังคมศึกษาที่มีระยะเวลา การปฏิบัติงานในวิชาชีพครู ระหว่าง 1 - 10 ปี และครูสังคมศึกษาที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน ในวิชาชีพครูตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

เขตการศึกษา 2 หมายถึง เขตการศึกษาที่ประกอบไปด้วย 4 จังหวัด ดังต่อไปนี้
คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางให้ครูสังคมนศึกษาได้ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของการพัฒนา
ทักษะวิชาสังคมนศึกษาให้แก่ นักเรียนมากขึ้น
2. เป็นแนวทางให้ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปปรับปรุงแก้ไข
และส่งเสริมให้การพัฒนาทักษะวิชาสังคมนศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย